

Zielińska, Elżbieta

Zbiory regionalne Wojewódzkiej Biblioteki Publicznej w Ostrołęce

Zeszyty Naukowe Ostrołęckiego Towarzystwa Naukowego 10, 287-291

1996

Artykuł został zdigitalizowany i opracowany do udostępnienia w internecie przez Muzeum Historii Polski w ramach prac podejmowanych na rzecz zapewnienia otwartego, powszechnego i trwałego dostępu do polskiego dorobku naukowego i kulturalnego. Artykuł jest umieszczony w kolekcji cyfrowej bazhum.muzhp.pl, gromadzącej zawartość polskich czasopism humanistycznych i społecznych oraz w kolekcji mazowieckich czasopism regionalnych mazowsze.hist.pl.

Tekst jest udostępniony do wykorzystania w ramach dozwolonego użytku.

Elżbieta Zielińska

ZBIORY REGIONALNE WOJEWÓDZKIEJ BIBLIOTEKI PUBLICZNEJ W OSTROŁĘCE

Powiązanie bibliotek publicznych z regionem i służbą dla regionu, to jedna z cech wyróżniających te biblioteki wśród innych. Szczególnie szeroki zakres powiązań z regionem mają biblioteki publiczne stopnia wojewódzkiego.

Pojemność treściowa pojęcia „region” jest w praktyce różnych dyscyplin nauki i wiedzy różna. W bibliotekarstwie publicznym zdąża się w kierunku utożsamiania regionu z jednostką administracyjną, z województwem. Tę korektę narzuca życie i fakt, że każda z bibliotek wojewódzkich posiada własny warsztat regionalny. Opiera go na dostępnych jej materiałach własnego regionu i dostosowuje do potrzeb własnego, regionalnego odbiorcy.

Również ważnym problemem jest ustalenie, które z materiałów uznajemy za zbiory regionalne. Dotykamy tu związku przedmiotowego i podmiotowego dokumentów z regionu. Zbiory regionalne, to przede wszystkim wydawnictwa, artykuły, mapy, dokumenty ikonograficzne, stare druki, rękopisy, dokumenty niepublikowane (naukowe, popularne i beletrystyczne) o regionie. Wśród literatury pięknej także te, które mają wyraźne i łatwo czytelne realia związane z regionem (miejscem akcji, postacią lub wydarzeniem). O ile w literaturze, zwłaszcza naukowej i popularnej, ale także i w beletrystyce, możemy przyjąć wyraźne rozgraniczenia z punktu widzenia przedmiotu, a więc tematyki i realiów, to przy rozpatrywaniu spraw literatury ludowej te zasady się załamują. Właściwie cała literatura ludowa regionu, nawet jeśli nie traktuje o nim, jest typowym tworem tego regionu i świadczy o jego kulturze - jest więc dokumentem regionalnym i jako taki też powinien znaleźć się w zbiorach regionalnych biblioteki.

Przechodzimy tu w sferę podmiotowych związków piśmiennictwa z regionem. Inaczej przedstawia się sprawa profesjonalnych twórców, z twórczością tych ostatnich do zbiorów regionalnych należą tylko te publikacje, których przedmiotem jest region. Za to dużą trudność sprawia ustalenie, który z pisarzy może być uznany za pisarza regionu i którego osobę należy wpisać do historii literatury regionu - czy tego, kto urodził się tu i wyemigrował; tego, kto wprawdzie nie urodził się tu, ale mieszkał tu czy kształcił się przez pewien okres; czy wreszcie tego, kto tu żył w twórczych latach swego życia i działał na rzecz regionu, choć pochodził z innego zakątka kraju. Tę sprawę biblioteki różnie

rozwiązują, często tak: im mniejszy region i im mniej wiąże się z nim pisarzy czy badaczy, tym większa gotowość włączania ich do kręgu „swoich”. Najważniejszą sprawą jest wypracowanie sobie pewnych stałych reguł postępowania w gromadzeniu i w opracowywaniu (np. przy sporządzaniu bibliografii regionalnej) materiałów bibliotecznych.

Wojewódzka Biblioteka Publiczna w Ostrołęce utworzyła w 1989 roku, na bazie posiadanego od wielu lat księgozbioru regionalnego, Pracownię Zbiorów Regionalnych. Jest ona, wraz z czytelnią, częścią składową Działu Informacyjno - Bibliograficznego. Podstawą zbiorów Pracowni są książki i prace niepublikowane. Bazę źródłową o charakterze regionalnym wzbogacają zbiory specjalne (mapy, rękopisy, fotografie), a w szczególności czasopisma. Do tego dochodzą jeszcze dokumenty życia społecznego, stanowiące znakomity materiał do badań regionalnych i bogata kartoteka tekstowa (tzn. artykuły z czasopism, których nasza biblioteka nie posiada w całości). Zasięg terytorialny regionalistów Wojewódzkiej Biblioteki Publicznej obejmuje całą Kurpiowszczyznę oraz województwo ostrołęckie utworzone w 1975r. W zbiorach naszych znajduje się również pokaźna ilość mazowianów, zawartość których tylko częściowo jest regionalna, ale są one bardzo ważne dla badaczy regionu.

Największy ilościowo zbiór regionalistów stanowią książki i broszury wydane w XX wieku, nieliczne w XIXw. Ze względu na ograniczoną objętość artykułu przedstawiam tylko nieliczne, ciekawsze przykłady wybrane spośród bogatej literatury o charakterze regionalnym. Tak więc w zbiorach znaleźć można rejestrację niemalże każdego ważniejszego wydarzenia z dalszych i bliższych dziejów regionu. Zainteresowanych historią zaciekawia książki, np. takie jak: Macieja z Różana: Prawa książąt mazowieckich z 1450r. Wyd. w 1877r.; Piaścicka F. Osadnictwo w Puszczy Kurpiowskiej. 1939; Puzyrewskiego A. K. Wojna polsko - ruska. 1899; Ostrzyckiego B. Ostrów Łomżyński. 1906; Wierzbowskiego T. Raporty szkół niższych i o szkołach parafialnych 1776 - 1793. Wyd. 1908; Tokarza W. Bitwa pod Ostrołęką. 1922; Württemberga A. Die Schlacht bei Ostrolenka. 1842; Jabłonowskiego S. Wspomnienia o baterii pozycyjnej artylerii konnej gwardii królewskiej. 1916.

W okresie międzywojennym wydano kilka ciekawych opracowań monograficznych, np. Garczarczyk J. Przemysł ludowy, jego stan i potrzeby w powiecie ostrołęckim. 1928; Kopiczyński S. Powiat przasnyski: przemysł ludowy. 1930, Wesolek I. Monografia m. Makowa. 1938. Ponadto w zbiorach znajdują się powojenne wydania monografii wielu miejscowości województwa ostrołęckiego.

Badacze regionu znajdują także w zbiorach opracowania bardziej szczegółowe poszczególnych tematów, np. Rafacz J. Fundacja Ostrołęcka Taniego Kredytu z roku 1577. Wyd. 1937; Szczypiorski W. Rzeka Orzyc, zagadnienie regulacji. 1934; Wierchowski H. Historia Klasztoru OO. Bernardynów w

Ostrołęce. 1938; Gałęcki T. Uniwersytet Ludowy Rolny w Ostrołęce. 1928; Księga pamiątkowa Szkoły Podchorążych Piechoty 1830 - 1930. Ostrow Komorowo 1930.

Uzupełnieniem historii regionu są biografie i pamiętniki ludzi, którzy żyli i działali na tych ziemiach. W zbiorach Pracowni znajdują się cenne wspomnienia Władysława Glinki wydane w 1928r.; Zbiór pamiętników z 1830 - 31r. Wyd. 1882; Pamiętniki wydane w 40 rocznicę powstania styczniowego; Jan Harusewicz: lekarz i polityk. 1933.

Dział dotyczący historii regionu kurpiowskiego i etnografii jest w księgozbiorze Pracowni dość bogaty, i w dalszym ciągu z dużą starannością powiększany o nowe pozycje. Wśród licznych książek z tego zakresu na uwagę zasługują min. Ł. Gołębiowskiego: Lud polski. 1830; A. Macierzy: Puszczenie Przasnyscy. 1903; K. Potkańskiego: Puszcza Kurpiowska. 1922; Połujańskiego A. Wędrówki po guberni augustowskiej. 1859; dzieła Ludwika Krzywickiego.

Podając powyższe przykłady celowo wybrałam wydawnictwa z końca XIXw. i z okresu międzywojennego, są to wydawnictwa rzadkie i trudno dostępne, a niekiedy stanowią jedyne pierwotne źródło do regionalnych badań historycznych.

W zbiorach naszej biblioteki znajdują się prawie wszystkie pozycje książkowe z bogatego dorobku badawczego i pisarskiego nad historią i kulturą Kurpiowszczyzny Adama Chętnika. Posiadamy, począwszy od „Chaty kurpiowskiej” wydanej w 1915r., wiele książek i broszur dotyczących różnych tematów wydawanych w okresie międzywojennym, skończywszy na wydanych w 1983r. „Instrumentach muzycznych na Kurpiach i Mazurach” i „Jak Kurpie ze Szwedami wojowali” wydanie z 1986r. Zbiór ten uzupełniony jest artykułami A. Chętnika drukowanymi w wielu czasopismach.

Omawiając zbiory regionalne biblioteki trudno nie wspomnieć o twórczości Henryka Syski, znanego regionalisty, książki którego posiadamy w dość dużym wyborze.

Osobne miejsce w księgozbiorze regionalnym zajmuje literatura piękna, przedmiotowo związana z regionem bądź stworzona przez tutejszych literatów. Na specjalną uwagę zasługuje zbiór książek i wielu dokumentów patrona Wojewódzkiej Biblioteki Publicznej Wiktora Gomulickiego, w jego skład wchodzi książki wydane w XIX w., wiele dokumentów osobistych pisarza i artykułów z czasopism. Dużą część ich otrzymaliśmy w darze od syna Juliusza W. Gomulickiego. Razem ze zbiorem będącym w posiadaniu tutejszego muzeum, w Ostrołęce, rodzinnym mieście pisarza, znajduje się większość dorobku literackiego Wiktora Gomulickiego.

Interesującym źródłem informacji jest okazały zbiór prac niepublikowanych, w skład których wchodzi również prace magisterskie i doktorskie dotyczące problemów województwa ostrołęckiego. Wśród tych prac na uwagę

zasługują „Studium historyczno - urbanistyczne m. Ostrołęki” opracowane w 1954r. przez M. L. Szwangrub i J. Drabeckiego, prace doktorskie G. Dąbrowskiego o folklorze tanecznym, B. Bojanowskiego o architekturze na Kurpiach. Ciekawym przykładem poszukiwań „korzeni” własnej rodziny jest opracowanie L. Żbikowskiego, mieszkańca Ostrołęki.

Oddzielną grupę zbiorów regionalnych Pracowni stanowią czasopisma. Zasoby czasopism powiększają się dość szybko w związku ze znacznym rozwojem czasopiśmiennictwa lokalnego. Z okresu międzywojennego biblioteka posiada min. „Gazetę Urzędową Komisarza Rządu Polskiego na Powiat Ostrołęcki” z 1918 - 1919r.; „Express Makowski” z 1928r.; „Mazura” z 1935r.; „Przegląd Ostrołęcki” z 1936r. Cenne są nielicznie wydawane wówczas na naszym terenie jednodniówki „Głos Ziemi Ostrołęckiej” z 1936r., „Pamiętka z Kongresu Eucharystycznego w Ostrołęce w 1933r.”

W zbiorach czasopism znajdują się prawie wszystkie powojenne regionalne tytuły prasowe poczynawszy od „Echa Kurpiowskiego” wychodzącego w Ostrołęce w latach 1955 - 56 aż po współcześnie ukazujące się w różnych miejscowościach naszego województwa. Prasa lokalna wydawana przez samorządy, organizacje społeczno - kulturalne oraz osoby prywatne, zarówno efemerydy jak i cyklicznie wydawane tytuły, stanowi ważne źródło do badań życia gospodarczego i kulturalnego poszczególnych środowisk. Dla badaczy regionalnych dużą pomocą są roczniki czasopism częściowo regionalnych takich jak: „Trybuna Mazowiecka”, „Nasza Wieś”, „5 Rzek”, „Barwy”.

Wszelkie braki w poszczególnych rocznikach i tytułach często uzupełnione są odbitkami kserograficznymi i mikrofilmami.

Zainteresowani problematyką regionalną znajdują w Pracowni Zbiorów Regionalnych ciekawe i nigdzie nie publikowane rękopisy, a wśród nich rarytas „Księgę cechu rybackiego w Ostrołęce” spisowaną w latach 1695 - 1816, Rozkaz dla wójta gminy Myszyniec wydany w 1863r. z Wydziału Wojakowskiego Rządu Narodowego. Posiadamy odpisy z zaginionych oryginałów, sporządzone w 1938r. przez Henryka Wierzchowskiego, sprawozdań z wizytacji kościelnych w niektórych parafiach w 1819r.

W zbiorach znajdują się też liczne wspomnienia ludzi związanych z Ostrołęką np. Henryka Wierzchowskiego, Zofii Niedziałkowskiej, Witolda Popiołka.

Często wykorzystywane przez czytelników są odbitki kserograficzne rękopisów księdza Władysława Skierkowskiego, które stanowią cenne źródło poznawcze folkloru śpiewnego Kurpiowszczyzny.

Z dużą pieczołowitością podchodzimy do spuścizny Zofii Niedziałkowskiej, która zgodnie z wolą Zmarłej znalazła się w Wojewódzkiej Bibliotece Publicznej. Spuścizna ta obejmuje zarówno druki zwarte, materiały rękopiśmienne, jak i dokumenty osobiste, materiały biograficzne oraz wiele fotografii.

Całość została opracowana i posegregowana w kilku jednostkach tematycznych, powstał w ten sposób dość pokaźny zbiór obejmujący twórczość i technikę pracy Zofii Niedziałkowskiej. Materiał ten stanowi bogaty materiał przyczynkowy do dalszych badań regionalnych.

Szczególnym źródłem informacji o Kurpiowszczyźnie i województwie ostrołęckim są dokumenty życia społecznego. Są to różnego rodzaju statuty, plany i sprawozdania z działalności urzędów, organizacji, stowarzyszeń, szkół, fundacji, a także druki użytkowe, jak katalogi, kalendarze, książki telefoniczne, foldery oraz liczne druki ulotne - świadectwa życia politycznego, religijnego i towarzyskiego. Szczególnie cenne są fotografie pochodzące z okresu międzywojennego, stare pocztówki z Ostrołeki i okolic.

W Pracowni Zbiorów Regionalnych gromadzone są również wydawnictwa własne Biblioteki, a wśród nich numery czasopisma bibliotekarskiego „Zeszyty Biblioteczne”, „Materiały Metodyczne” i „Zeszyty Regionalne”. Te dwa ostatnie ukazują się jako wydawnictwo cykliczne, np. w ramach „Zeszytów Regionalnych” ukazała się bibliografia Zofii Niedziałkowskiej i Ludwika Zalewskiego. Biblioteka jest wydawcą bibliografii regionalnej rejestrującej książki, czasopisma i artykuły z czasopism i obejmującej swym zasięgiem całe województwo.

Uzupełnieniem warsztatu informacyjnego o regionie są kartoteki bibliograficzne na wszystkie tematy dotyczące województwa oraz kartoteki tekstowe wycinków prasowych. Inne kartoteki regionalne to: zawartość „Tygodnika Ostrołęckiego”, nazw miejscowości województwa w ujęciu historycznym, środowisko literackie Ostrołeki i okolic.

Czytelnicy odwiedzający Pracownię Zbiorów Regionalnych w Ostrołęce znajdują w niej wiele cennych wskazówek i opracowań na interesujące ich zagadnienia. Ciągłe jeszcze dużo tematów z historii regionu czeka na opracowanie, a księgozbiór regionalny Pracowni może służyć dużą w tym pomocą.

W latach ostatnich nastąpił szczególny wzrost zainteresowań regionalizmem. Literaturę i dokumenty o charakterze regionalnym tworzą obecnie zarówno profesjonalści jak i amatorzy. Wiąże się to poniekąd z nieograniczonymi możliwościami wydawniczymi i ze zniesieniem cenzury. Na przyrost regionalistów mają wpływ cenne inicjatywy towarzystw regionalnych oraz urzędów miast i gmin, które przydzielają środki finansowe na wydanie wielu monografii i innych opracowań dotyczących swego terenu. Ten swoisty renesans ma ogromny wpływ na powiększenie się zasobów regionalnych, jak również na wykorzystanie już istniejących zbiorów.